

"נמחק את עברם של אלה שיש להם עבר": הפרוטוקול המלא של פגישת הפנתרים השחורים עם ראש ממשלת ישראל, אפריל 1971

טלי לב

החוג לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה, אוניברסיטת תל-אביב

ב-12 באפריל 1971 פנה ר' לוי, ממלא מקום הממונה על מחוז ירושלים במשרד הפנים, אל ניצב משנה ד' בראלי, מפקד מרחב ירושלים במטה המחוז במשטרת ישראל, וביקש את חוות דעתו על ההצהרה בדבר ייסוד אגודה עות'מאנית בשם "הפנתרים השחורים". לבקשה צורפו העתקי ההצהרה בדבר ייסוד אגודה, פרוטוקול האספה הכללית של האגודה מ-5 באפריל 1971 ותקנונה. למען הסר ספק, הבהיר ממלא מקום הממונה על המחוז במשרד הפנים כי פנייתו זו באה בהמשך לבקשתו של סגן מפקד המחוז, חיים תבורי, להודיעו עם קבלת הבקשה להקמת האגודה במשרד הפנים.¹

בהתאם לסעיף 6 לחוק העות'מאני בדבר האגודות מ-1909, צורפה לבקשה הצהרתם של "האדונים הנכבדים" – ראובן אברג'יל, יושב ראש; רפאל מרציאנו, מזכיר; עמרם בוטבול, חבר; דוד לוי, חבר; מאיר לוי, חבר; טובה לוי, חברה; אליעזר אברג'יל, גזבר; ורשל אברג'יל, חברה. בהצהרה נכתב כי מטרת האגודה היא "להיאבק כקבוצת לחץ למען שינוי ותיקון פני השלטון בארץ שבו יחיה עם אחד מבלי הבדלי גזע ולביטול אפליות או הבדלים על רקע עדתי בתוך העם היהודי...". כתב ההצהרה נחתם בידי מזכיר האגודה, מרציאנו, והוטבעה עליו חותמתו העגולה של ארגון הפנתרים השחורים מרחוב ע"ח 20/53 שבשכונת מורשה בירושלים. כל חברי האגודה היו, על פי הצהרתם, בשנות העשרים לחייהם. למבוגר שבחבורה, ראובן אברג'יל, מלאו 28 שנים, ולצעירים שבהם מלאו 20 שנים בלבד.²

* אני מבקשת להודות לצוות שירותי מחקר וקהל בגנון המדינה – למיכל זפט, להלנה וילנסקי, לחנית קאופמן ולעדן שריד – על הסיוע הרב באיתור החומר; לעובדי מחלקת החשיפה על האישורים לשימוש בחומר; ליהודית רייפן-רונן מהארכיון ומרכז המידע ע"ש גולדה מאיר, העמותה להנצחת זכרה של גולדה מאיר בבית ברל, על הסיוע באיתור העתק הפרטיכל הסטנוגרפי מפגישת ראש הממשלה עם הפנתרים השחורים שהתקיימה בירושלים ב-13 באפריל 1971. פרסום זה הוא חלק ממחקר מקיף יותר על הפנתרים השחורים שאני עורכת עם יהודה שנהב.

¹ מכתבו של ר' לוי אל ד' בראלי מ-12 באפריל 1971, שאליו צורפו ההצהרה בדבר ייסוד האגודה ופרוטוקול האספה הכללית של האגודה, ארכיון גנון המדינה (להלן ג"מ) ל-412/9.

² תקנות ההתאגדות של הפנתרים השחורים, ג"מ ל-412/9.

בחלוף כמה שבועות, ב־9 במאי 1971, משלא השיב מפקד המחוז לפניית משרד הפנים, פנתה בשנית יחידת הממונה על המחוז במשרד הפנים אל מפקד מרחב ירושלים, ניצב משנה בראלי, וביקשה לקבל בהקדם את חוות דעתו בשל "רגישות המקרה". ב־18 במאי 1971, בהתאם למזכר של מחלקת מודיעין דרום,³ השיב בראלי לפנייתו של הממונה על מחוז ירושלים במשרד הפנים כי "אין לנו הערות".⁴

בשעה שפנייתם של חברי ארגון הפנתרים השחורים נמצאה בבדיקה ובאישור של הממונה על המחוז במשרד הפנים, השתתפו חמישה מנציגי הארגון בפגישה שנערכה לבקשתם עם ראש הממשלה גולדה מאיר, סגן ראש הממשלה ושר החינוך יגאל אלון ושר הסעד מיכאל חזני. מטעם הפנתרים השחורים השתתפו בפגישה שלושה מן המייסדים – רפאל מרציאנו, דוד לוי וראובן אברג'יל – וכן סעדיה מרציאנו ועקב אלבז. הפגישה התקיימה ב־13 באפריל 1971 בשעה תשע בבוקר בלשכת ראש הממשלה בירושלים. בשעה שבע בבוקר, כשעתיים לפני הפגישה, נערכה פגישת הכנה בביתו של ראובן אברג'יל. לקראת השעה היעודה נסעו חמשת הפנתרים ללשכת ראש הממשלה. ראש הממשלה ירבה בראש השולחן, לשמאלה השר חזני ומימינה השר אלון, ומולם ישבו חמשת חברי הארגון.⁵ הפרוטוקול של הפגישה מתפרסם כאן במלואו.⁶

פרטיכל סטנוגרפי⁷

מפגישת רה"מ עם "הפנתרים השחורים"

ירושלים, 13.4.1971

נכחו: רה"מ ג. מאיר, השר י. אלון, השר מ. חזני;
נציגי "הפנתרים השחורים": ה"ה אלבז יעקב, מרציאנו רפי, מרציאנו סעדיה,
לוי דוד, אברג'יל ראובן.
רשמה: ש. יפה.

רה"מ ג. מאיר: כולכם מירושלים?
מר ר. אברג'יל: כן. אנו מבקשים את סליחתכם על דלות-לשונונו, שלא נוכל להתבטא בעברית ספרותית, אלא כפי שלמדנו אותנו.

³ מזכר פנימי של מחלקת מודיעין דרום למפקד מרחב ירושלים מ־16 במאי 1971, ג"מ ל-412/9.
⁴ תשובתו של מפקד מרחב ירושלים לממונה על המחוז במשרד הפנים, 18 במאי 1971, ג"מ ל-412/9.
⁵ מתוך דיווח מודיעיני שכתב רב פקד "תורגמן, ראש ענף תפקידים מיוחדים, למחרת הפגישה, ב־14 באפריל 1971, ג"מ ל-412/9.
⁶ למעט עמ' 16, שחרף מאמצים רבים לא היה אפשר לאתרו.
⁷ הוקלד במדויק לפי המקור.

- רה"מ ג. מאיר: אתם מעשנים?
 מר ר. אברגיל: כן, תודה.
 רה"מ ג. מאיר: אתם ילידי הארץ?
 מר ר. אברגיל: כולנו ממרוקן, — אני מרבאט.
 אני רוצה לומר, שמאז הקמנו את הצעקה, מוכרת לכם הבעייה. אבל היא מוכרת
 מזמן, אלא שערים לה יותר מאז הקמנו את הצעקה. כולם יודעים, שקיים בארץ
 פער כלכלי וחברתי וכל אחד אומר זאת בצורה שמוצא לנכון.
 רה"מ ג. מאיר: לאיזה בית-ספר הלכת?
 מר ר. אברגיל: למדתי עד כה ג' בלבד.
 רה"מ ג. מאיר: באיזו שנה?
 מר ר. אברגיל: עד שנת 54–1953.
 רה"מ ג. מאיר: מה עשית אחרי זה?
 מר ר. אברגיל: הייתי ברחוב, בבתי-משפט, בבתי כלא, בדרך היסורים.
 רה"מ ג. מאיר: לא עבדת?
 מר ר. אברגיל: כן, כאשר יכולתי. רק בעבודת-בנין עסקתי. אין לי כוח להמשיך לעבוד
 עוד בבנין. אני נשוי ויש לי ילד.
 רה"מ ג. מאיר: ומה עושה אתה עכשיו?
 מר ר. אברגיל: פועל-נקיון.
 רה"מ ג. מאיר: בעירייה?
 מר ר. אברגיל: בשיכון הסטודנטים, בקרית-שמואל, זה חדשים-שלושה.
 רה"מ ג. מאיר: מה עשית עד אז?
 מר ר. אברגיל: התבטלתי, הסתובבתי.
 רה"מ ג. מאיר: היית רשום בלשכת-העבודה? אין להם עבודה להציע?
 מר ר. אברגיל: ישנה עבודת-בנין ובתי-חרושת, אבל משלמים שם ארבע-מאות לירות
 לחודש, ובממוצע עובדים שם עשרים יום בחודש בלבד, ומגיעים למשכורת של
 360 ל"י בלבד.
 רה"מ ג. מאיר: באיזה בית-חרושת עבדת?
 מר ר. אברגיל: בבית"ר פרידמן, ועזבתי את המקום ואחר-כך בבית"ר לנעלים אמריקאיות,
 וגם את העבודה הזאת עזבתי.
 רה"מ ג. מאיר: מתי עבדת ב"פרידמן"?
 מר ר. אברגיל: ביהח"ר האחרון שעבדתי בו היה "פרידמן", ועזבתי את המקום לפני
 ארבע שנים. לפני-כן עבדתי בבית"ר לנעלים אמריקאיות וב"מדליות" ובעוד כמה
 מקומות. לא הספיקה לי המשכורת שם ולכן — עזבתי.
 רה"מ ג. מאיר: יש לך ילד אחד?
 מר ר. אברגיל: כן, הוא בן שנתיים ותשעה חדשים.

רה"מ ג. מאיר: אשתך אינה עובדת?
 מר ר. אברגיל: לא. אין פעוטונים לילדים, ואינה יכולה לצאת לעבודה.
 רה"מ ג. מאיר: ולפני שילדה את הילד?
 מר ר. אברגיל: אני נשוי אתה ארבע-שלוש שנים ולא עשרים שנה.
 רה"מ ג. מאיר: ואם יהיה מקום לילד בפעוטון — תלך אשתך לעבוד?
 מר ר. אברגיל: כן, היא היתה יוצאת אז לעבודה.
 רה"מ ג. מאיר: במה עבדת לפני שהתחתנת?
 מר ר. אברגיל: גם אז עבדתי בספונג'ה.

מגבלות רבות עומדות לפני אנשים כמוני: אין להם אפשרות להתקדם. איננו רוצים שיתנו לנו קצבות או נדבות. אנו בריאים ומסוגלים לעבוד, אלא שיתנו לנו את האפשרות להתקדם.

לא באנו לדבר על עבודתי הפרטית, כי אילו היתה זו הבעייה שלי — זה היה מצויין. ישנה בעייה של העדה הספרדית, שמהווה 65% מכלל האוכלוסיה בארץ. מצבה של עדה זו גרוע ואנשיה חיים בקו העוני, כאשר הם משתכרים כארבע מאות לירות לחודש. מדובר כאן במשפחות בעלות עשרה ילדים ויותר. זה לא מספיק להם למחייתם. הסתובבתי בשכונות וראיתי, אם כי בעבר לא הסתובבתי כך. אבל עתה — הדבר הזה מענין אותי.

רה"מ ג. מאיר: מהיכן קבלתם את השם שלכם?
 מר ר. אברגיל: מעצמנו. ישבנו וחשבנו, וישנם כמה חברים, שהגיעו יחד למסקנה, שאנשים כמונו, או ספרדים שלנו ניסו כחות עצמם בכל-מיני שמות, כגון: פ"ש, ג"ל (רה"מ ג. מאיר: מה פירוש הדבר?) "למען ספרדים, או עיראקים". מפלגות שונות ניסו את הדבר, ואיש לא שמע להם. אמרו, שהנה קם עוד אחד, שרוצה להגיע לכנסת, על-חשבון המקופחים, המסכנים.
 לנו אין סיכוי להגיע לכנסת; סבלנו וראינו כל שעבר עלינו, כאשר לפני 22 שנה חיינו על הגבול ומאז הגענו ארצה גרים אנו באותם תנאים, עד היום הזה. במשפחתי עשר נפשות ושבעה מאחי במוסדות לעבריינים. במארוקן זה לא קרה לנו ולא היה קורה, שאחותי תהיה נערת-רחוב. בארץ אנו רואים את כל זה, שאמנם קורה לנו.

רה"מ ג. מאיר: איך הגעתם לשם "הפנתרים השחורים"?
 מר סעדיה מרציאנו: ישנו ארגון "קטמון למען קטמון", ועוד כמה וכמה ארגונים קמו עד היום, וכולם נעלמו או נרדמו. השם הזה היה פוגע ומעורר.

רה"מ ג. מאיר: מהיכן קבלתם את השם הזה?
 מר ס. מרציאנו: זה שם פגיע.
 רה"מ ג. מאיר: לא שמעתם על השם הזה במקום אחר?
 מר ס. מרציאנו: אנו יודעים עליהם, שהם תומכים בפתח', והם נגד יהודים.

רה"מ ג. מאיר: אם כן, מדוע לקחתם לכם את השם הזה?
מר ס. מרציאנו: כי זה נתן לנו את המחץ, לעורר את הרעש סביבנו, ושתהיה תגובה למעשינו.

מר ר. אברגיל: לענין השם: יתכן שיש לנו ארבעים אחוז מהאידיאולוגיה של "הפנתרים השחורים" בארה"ב, שהיו גם הם מקופחים, "דפוקים", והעובדה שהם אלימים — אנחנו איננו כאלה.

רה"מ ג. מאיר: הם גם אנטישמיים.
מר ר. אברגיל: אנו מסורים למדינה שלנו ופטריאטים ואוהבים אותה. עצם העובדה, שאנו ערים לבעייה המגבילה את הילדים שלנו ואותנו, ורוצים שילד שצריך ללכת לצבא, יוכל להיות בריא וראוי לשרת בצבא, וצריך לטפח אותו בהתאם, — מוכיחה על כך. אני, עקב העובדה, שלא היה לי מה לאכול בתור ילד, והייתי מסתובב ברחוב והולך לשוק המכוניות, כדי לגנוב עגבניה — (רה"מ ג. מאיר: אבא שלך לא עבד?) בשנת 1952 נעשה נכה. יצאנו ממארוק בשנת 1947, ועוכבנו באלג'יר, עקב המלחמה כאן. עם סיומה — הגענו לפרדס-כץ. במארוק היה אבי אינסטלטור. בארץ לא עבד בתחילה. היינו בפרדס-חנה, וישבנו שם חודשים מספר. ההורים שלנו היו ממורמרים וחיפשו מקום-עבודה, ומצאו בירושלים שכונה, בשם מוסררה, שלא היו בה אנשים. פלשנו — כמה משפחות, לאותה שכונה, וחמשים מטרים משם היה כביש שבטי-ישראל. שיפצנו את הבנינים וגרנו שם. אבי נכנס לבתים שבגבול, ולקח מה שהשאירו שם פליטים ערביים. באחד הימים נפל לו על גופו חלק מגג, שהתמוטט, ושבר את צלעותיו, ומאז — אינו עובד. אמא יצאה לעזור בעבודה. כולנו היינו אז קטנים. היא השתכרה 35 אגורות לשעת-עבודה, בשיכון הסטודנטים. אחרי עשרים שנות-עבודה, הגיעה למכסימום של 400 ל"י לחודש, והיום היא נכה בשמונים אחוז, עקב העבודה הקשה שעבדה, ושצריכה היתה, יחד עם זאת לטפל בילדים.

רה"מ ג. מאיר: כמה ילדים אתם במשפחה?
מר ר. אברגיל: היינו 14, ונשארו בחיים עשרה.
רה"מ ג. מאיר: אתה הגדול שבהם?
מר ר. אברגיל: אני אמצעי. האחים הגדולים שלי נשואים.
רה"מ ג. מאיר: הם עובדים?
מר ר. אברגיל: גם הם עוסקים בעבודה בזויה. קודם-כל הם היו במוסדות-פושעים. חלק גדול מאתנו התנוון ואין לו ממש שום דחף לעבודה. איש לא חנך אותנו לכך, שצריך לעבוד קשה.

האח שלי נמצא עשרים וחצי שנים בארץ, ואינו יודע לדבר עברית. אני מדבר טוב ממנו, כי אני נמצא יותר ברחוב. הוא אינו יודע קרוא וכתוב, וכן שאר האחים שלי. כל זה — עקב זה שניתן לנו חינוך גרוע, תחת הפיקוח של המורים מנתורי-קרתא,

וכאשר לא ידענו לצטט פסוק מהתורה, גרשו אותנו לשבוע מבית־הספר. לא היה משעמם לנו, כי היינו מסתובבים על הגבול, ואיש לא אמר לנו דבר. ההורים שלנו היו עסוקים בחיפושים אחר אוכל, שיוכלו להאכיל אותנו.

מר ס. מרציאנו: לא באנו לספר קורות־חינו כאן. באנו להתריע.

רה"מ ג. מאיר: חברך לא גמר עדיין את דבריו...

מר ר. אברגיל: מצב זה נמשך כבר עשרים ושתיים שנה. מה שקורה היום הוא, שהפער החברתי מתרחב והולך. אמרתי, שהממשלה לא החלה להיות ערה לכך ושמעתי בכנסת, שמר ביבי אמר, שזה ענין של שכחה... את לא היית אז, כאשר מחאנו כף, כאשר אורי אבנרי דיבר, ואמר כמה מלים. הוא אמר, שזה ענין של שכחה; איך אפשר לשכוח עדה במשך 22 שנה ולהפקיר אותה?

אנו רוצים שמדינתנו תהיה חזקה, והסברתי מדוע אנו רוצים שהצבא שלנו יהיה חזק. עקב זה שגנבתי פעם עגבניה ב"מחנה־יהודה", היה לי תיק ולא יכולתי לשרת בצבא, והתחלתי לסבול רגשי־נחיתות, שלא ניתן לי לשרת בצבא. אמרתי, ובכיתי, שאני רוצה לשרת בצבא והפסיכיאטר אמר, שלא מקבלים אותי. היום אמרו, שיתקנו את המעוות הזה. ומה דינם של אלה, שלא שרתו?

רה"מ ג. מאיר: האחים שלך לא היו גם הם בצבא?

מר ר. אברגיל: אף אחד מהאחים שלי, בגלל התיקים שהיו לנו במשטרה. יש לי אח קטן, שהיה בצה"ל, ואמנו אותו, והוא יצא עם ציון לשבח, אחר שהיה "פייטר" בצנחנים. היום יש לו שני ילדים והוא גר בחדר אחד, וכאשר הלך למשטרה, אמרו לו, שהיה לו תיק ואינו יכול לשרת. בשביל הצבא היה כשר ובשביל המשטרה — לא. זו אחת הדוגמאות.

רה"מ ג. מאיר: בגלל התיק שהיה לו לפני הצבא?

מר ר. אברגיל: כאשר היה בן 12 שנים.

מר רפי מרציאנו: אני בן 21; הייתי בצבא שלושה חדשים. עקב האפליה שאומרים שאינה קיימת, ולדעתי — היא קיימת. ואני הרגשתי בה — הוצאתי מהצבא.

רה"מ ג. מאיר: מה היה?

מר ר. מרציאנו: התגייסתי לצה"ל ולפני כן גרתי במוסררה, ואמרו לי: מדוע רוצה אתה ללכת לצנחנים? אתה קטן ולא תוכל להשתלב בפעילות שם. אמרתי שהגעתי משכונת מוסררה ומאז שנולדתי ועד היום אני יודע מה נתן צה"ל למדינה ולנו, ולא פחדנו מהלגיונרים ויש מי שדואג למדינה. אמרתי שבמלחמת ששת הימים הייתי ליד הגבול ואפילו מקלט לא היה לנו, ואמרתי שראיתי איך צנחנים נותנים עצמם על המדינה, ואיך נשפך דם. אמרתי, שאני רוצה לתת משהו למשפחת הצנחנים. התגייסתי והשתלכתי בפעילות הראשונה בתל־השומר, קודם־כל, ואחר־כך העבירו אותנו לבסיס בשטחים והחלנו בטירונות. כאשר באתי לשם — הייתי אחד הבודדים מעדות־המזרח. כולם היו קיבוצניקים, אירופאים, בריונים.

רה"מ ג. מאיר: מה זה "בריונים"?

מר רפי מרציאנו: הם היו גבוהים, וחזקים. ואני, עקב תת-תזונה הייתי בלתי-יעיל, ולא השתלבתי אתם בכושר וברמת השכל. הם דברו על גאומטריה ואינציקלופדיה ולא השתלבתי בחברה, וזה עקב אי-טיפוח הנוער הקיים בארץ.

במשך הזמן הרגשתי שהמ"כ "התלבש" עלי בצורה גסה מאד. ובכל-זאת נתתי כל מה שהיה לי, כוח-רצון ומאמץ קשה מאד. והגעתי ממש לשלבים הסופיים של הטירונות. שבועיים לפני שיצאנו לרגילה, ואחר-כך לקורס צניחה, יצאנו למסע אלונקות. באמצע הדרך היה איש בשם קאשי, שנהרג אחר-כך בבקעה, מכדור בראש, והוא היה מסכן — גם כן מזרחי. תמיד הייתי עוזר לו. מיום חמשי לפנות-בוקר ועד יום ששי אחרה"צ, כאשר הלכנו הביתה, היינו מצחצחים נעלים, והיה יושב ונרדם באמצע. צריך הייתי לגלח אותו, להריץ אותו שלא ישן. נתתי כל מה שהיה לי ואולי לא אגיע למה שצריך להגיע, ואז — לפחות שיגיע הוא. באותו הלילה יצאנו למסע והוא נשאר "פדלאה". את יודעת מה זה "פדלאה"? — (רה"מ ג. מאיר: לא.) זה שנשאר תמיד בסוף, מפגר אחרי כולם. הוא הגיע לסוף וניסיתי לעזור לו, דחפתי אותו ונתתי לו דחיפות, שילך קדימה. ואז, מ"כ אחד, בשם לנדאו, אמר לי שאעזוב אותו, והוא נתן לי את היד שלו, וכולם אמרו לי שאני שקרן, והוא הפיל אותי על היד, ושם אותי על אלונקה ואחר-כך ערכו מסע אלונקות, כי אמר שנפלתי ולכלכתי אותו ובאמצע המסע אסור להרעיש ולדבר. לפנות בוקר הגענו לבסיס ואמרו לי, שאני משוגע ולקחו אותי לפסיכיאטר, בתל-השומר. ספרתי לו את הסיפור והוא אמר: אני מצטער, אבל עקב זה לא תמשיך עם הפלוגה שלך, וזה — אחרי כל המאמצים שלי, ונתנו לי פרופיל 56. הוחזרתי לבסיס, כאשר החברה שלי בטירונות ואני צריך להיות אפסנאי. לא התביישתי בצחצוח הנעלים של החיילים, כל הכבוד וכל דבר צריך לדעת, אבל ראיתי את החברה שלי מסיימים את הטירונות, כאשר אני מתפגר אחריהם בצורה קיצונית כזאת.

ביום מסדר המפקד — בא הרס"ר ואמר: מה אתה עושה פה? — עליך להיות בפלוגה. מה אתה עושה בפרופיל 56? בשטחים אסור להיות עם פרופיל כזה. והעבירו אותי לתל-השומר ומשם לפלוגה, שמכל החילות העבירו אליה חיילים ש"התפדלאו" ו"התפגרו" והשאירו אותם למחזור נוסף.

בשבילי — זה לא היה שום דבר. קבלתי התקפת-עצבים. הכניסו אותי לבית-הסוהר, כבלו אותי באזיקים, והניחו אותי על הרצפה. למחרת בבוקר אמר לי הפסיכיאטר, שאיני יכול לשרת בצה"ל.

אחרי שנה וחצי סידרו לי שחרור במילואים. (מגיש לרה"מ את פנקס המילואים שלו). ביקשתי להתקדם ולהוציא רשיון לרכב ולקנות איזו משאית או דבר דומה, כדי לעזור למשפחה שלי, ואמרו לי, שאני, עם פרופיל כזה, איני יכול להוציא

רשיון-נהיגה במשאית. אבל מילואים יכול אני לעשות ולעזור למדינה ולהחזיק נשק — יכול אני? להרוג עם רכב מסוגל אני, ולהחזיק ברובה וכדורים — אין זה מסוכן בשבילי?

רה"מ ג. מאיר: במה אתה עובד?

מר ר. מרציאנו: איני עובד. לפעמים אני עובד בסבלות פה ושם, ואיך שהוא אני מסתדר.

רה"מ ג. מאיר: מהלשכה לא שולחים אותך לעבודה?

מר רפי מרציאנו: אף פעם לא הייתי שם.

בשנת 1966 עבדתי בחברת-ביטח "סהר", אצל מר הרבורגר, כנער-שליח. במשך שנה עבדתי כמו שעון. היתה שם קופה, היתה הגב' פרידה, הגזברית, והייתי הולך לגבות כסף מאנשים במקומות שונים. הייתי מביא סכומים של מאה ועשרים אלף עד מאתיים אלף לירות, שהחזקתי ביד. עצם העובדה, שבידי היה כסף, ושנחשבת אדם נאמן ובעל-הבית ראה ששמי רפי, כשם הבן שלו, וכולם רצו לעזור לי. אמרו שישלחו אותי לקורס בתל-אביב — קורס של סוכני-ביטח. אמרו לי שאשאר שנה בתל-אביב ואחרי שנה אתגייס לצה"ל ואחר-כך תהיה לי עבודה בטוחה. תוך שבועיים לפני המקרה באה המשטרה אלי, בלי שאני עברייך, ואסרו אותי ואת אבי, ואמרו: אתם חשודים ברצח, כי נרצחה זקנה, שכנה שלנו בליפתא, ואמרו לנו שאני ואבא עשינו זאת. עצרו אותנו לארבעים-ושמונה שעות. אחרי זה אמרו, שהם מצטערים, כי תפסו את האשמים. יומיים היינו בבית-הסוהר. במשך שנה לא החסרתי יום-עבודה אחד, כאשר עבדתי בחברת-הביטח, אבל ביום אחד הגבילה אותי המשטרה לכל החיים.

חזרתי לחברת הביטח וסיפרתי שעצרו אותי כחשוד ברצח. הם דברו ביניהם וכאשר זה הגיע לענין של משטרה, ולחברת ביטח אין קשר למשטרה, אמרו לי, שאיני יכול לעבוד אצלם. כל החיים שלי נהרסו.

התחלתי לעבוד בסבלות, לעזור למשפחה, וכך המצב עד היום.

השר י. אלון: בן כמה אתה היום?

מר ר. מרציאנו: בן 21.5.

השר י. אלון: היכן למדת?

מר רפי מרציאנו: בית ספר על-שם דוד רמז, שש שנים למדתי בבאר-יעקב, וכן למדתי

במשך שנתיים ביסוד-התורה.

השר י. אלון: עד איזה גיל למדת?

מר ר. מרציאנו: עד גיל 14.

מר סעדיה מרציאנו: אדבר בשם האנשים שבאנו בשמם ולא בשמי.

רה"מ ג. מאיר: כמה ישנם בארגון שלכם?

מר ס. מרציאנו: חברים קרובים — חמשת-אלפים. וזה מלבד אוהדים, שמספרם גדול יותר.

מר ר. אברגיל: בירושלים בלבד מונים חברינו חמשת־אלפים. אבל יש לנו חברים, שמחכים בכל הארץ. אתמול היו אצלי חברים מתל־אביב, חיפה ומקומות אחרים.
 מר ס. מרציאנו: אתם דו"חות על כך וכך אחוזים של פשעים, שלא לומדים, שנמצאים במוסדות, אבל היה רצוי יותר לרדת לאנשים אלה ולא לקבל את הדוחות האלה. אני מכיר את המקומות האלה וגרתי באחד מאלה — במוסרה, שם יש אלפי בחורים צעירים, ממוסדות־נוער, ואלפי אחרים שנמצאים בבתי־סוהר, אלפי בחורים ממשפחות מרובות־ילדים, שהן במצב גרוע והם מידרדרים יותר ויותר. זה ענין שגדל והולך.

רה"מ ג. מאיר: במה אתה עובד?

מר ס. מרציאנו: איני עובד.

רה"מ ג. מאיר: במה עבדת?

מר ס. מרציאנו: אף פעם לא עבדתי.

רה"מ ג. מאיר: מדוע?

מר ס. מרציאנו: מדוע? — אילו היה פה שר המשטרה — הייתי אומר לו — מדוע.

רה"מ ג. מאיר: אבל אני שואלת אותך — מדוע?

מר ס. מרציאנו: הייתי בבתי־מעצר ולא בבית־ספר. הנערים האלה נמצאים במצב גרוע.

רה"מ ג. מאיר: מדוע אינך עובד? אתה הולך ללשכת־העבודה?

מר ס. מרציאנו: לא.

רה"מ ג. מאיר: מדוע?

מר ס. מרציאנו: כי זו המחלה של העדות שלנו, שרוצים שהם יעבדו והם רוצים ללמוד ולא לעבוד. אחרי שהם מתגלגלים במוסד, בגלל כל־מיני סיבות, שואלים מדוע אינם עובדים...

רה"מ ג. מאיר: האם רק אתם עובדים בארץ הזאת?

מר ס. מרציאנו: השאלות ששואלים אותנו — "מדוע אינכם עובדים?" —

רה"מ ג. מאיר: אני שואלת כל אחד, שהיה נכנס אלי, את אותה שאלה. מדוע שואלת

אני עכשיו? — כי כאשר ההורים שלכם באו ארצה, — לא היתה כאן עבודה.

עשינו אז כל־מיני עבודות־דחק, והייתי אז במשרד העבודה, אבל זה שנים אחדות

שאינן חוסר־עבודה בארץ. יש קורסים למקצועות שונים, מטעם משרד העבודה

ויש בתי־ספר מקצועיים.

מר ר. אברגיל: במשרד העבודה לא התקבל אף פעם בחור מהסוג שלנו, ורק בזמן האחרון, נעשו פתאום טובים והתחילו מקבלים אנשים שלנו לקורסים.

רה"מ ג. מאיר: עד עכשיו לא קבלו?

מר ר. אברגיל: הם בררו את אלה, שרצו בהם. כלומר, לקחו את מה שהיה נוח להם.

רה"מ ג. מאיר: הייתי במשך שבע וחצי שנים שר־עבודה, והשר אלון — היה במשך שש

וחצי שנים שר העבודה. אנחנו סידרנו באותן שנים ימי־עבודה ולקחנו צעירים, בני

14–15, אחרי בית־ספר ולימדנו אותם מקצוע ושילמנו להם אז, בשנות החמישים — 2.5 ל"י בעד זה, שיוכלו ללמוד, כדי שיוכלו לקחת הביתה את הכסף הזה. היה זה בזמן שהיה חוסר־עבודה בארץ. עכשיו אין חוסר־עבודה וכל אחד, שהיה נכנס אלי, הייתי שואלת אותו — במה הוא עובד.

מר ר. אברגיל: החינוך מטפח את האדם ומראה לו אופק לעתיד חייו. איך אפשר לבוא ולדרוש מילד — שגדל יחד עם עשר נפשות בחדר אחד, וחיפש כל הזמן את הרחוב, ומצא את הנוער של השוליים, כפי שמכירים אתם אותם, ונוער זה התרגל, שבלי עבודה אפשר למצוא דברים רבים ושונים, וילד המגיע לגיל כזה, רוצה להיות בן־אדם ולהיות אב לילדים, והוא נמצא במבוי סתום והחברה רואה בו אדם פטלוגי, אינווליד, ומכל מקום מצביעים על עברו, ואני יודע דבר אחד: יש לי עבודה אחת ויחידה: עבודה שחורה. כאשר הייתי ילד, רציתי להיות כימאי ולעבוד במכון וייצמן. היו לי כשרונות כאלה, אבל לא היתה לי האפשרות. היום אני לא רוצה לעבוד בבנין, אלא ללמוד. אני רוצה להמשיך את הלימודים שלי, ואני רוצה שתהיה לי עבודה, שבוחר אני לעצמי, ולא מה שכופים עליו.

ישנם בחורים רבים, שאפשר להציל אותם וצריך לבוא לקראתם ולתת להם אפשרות. לנו לא נתנו את האפשרות הזאת.

כאשר אמרנו בלשכת־העבודה, שאני ממוסררה, — הם ידעו מי גר באותה הסביבה, כי זה מין גטו כזה. לא באנו לתת כאן פתרונות, אלא לספר עובדות והפתרונות בידיכם. לא למדנו כל כך הרבה, על־מנת לבוא ולתת פתרונות.

השר י. אלון: סעדיה, כמה שנים למדת, ואיזה בית־ספר סיימת?

מר ס. מרציאנו: סיימתי בית ספר במוסד לעבריינים, עד גיל 14, במשך שלוש שנים.

השר י. אלון: אחרי המוסד — היו לך ענינים עם המשטרה?

מר ס. מרציאנו: מעצרים.

כמו שאמרתי: שואלים ואתנו כל הזמן מדוע איננו עובדים. האם יתנו לנו ללמוד? אם יתנו ללמוד — הנערים ילכו אחר־כך לעבוד מרצונם החפשי. זה אחד הדברים, שאני חושב שצריך לעשות: אני בגילה של המדינה ונולדתי בארץ ויש לי מבטא מרוקני, וזה מלמד על כמה דברים.

רה"מ ג. מאיר: אני נמצאת כבר חמשים שנה בארץ ואומרים לי, שאני בעלת מבטא אמריקאי עד היום הזה. לכן, זה אינו אומר שום דבר.

מר ס. מרציאנו: את גמרת בית ספר בארה"ב?

רה"מ ג. מאיר: בודאי. אתה יודע מה עשיתי שם? כאשר למדתי — אחרי יום־הלימודים, התחלתי עובדת. ומדוע? — אחותי, כאשר למדה באוניברסיטה באמריקה, לא במארוקו ולא בארץ, היא היתה מגישה לשולחן — סטורנטים, כדי שתרוויח למחייתה. גיסי, שחי אז באמריקה, הסיק את התנור לחימום, בבתים שונים, כאשר

היה סטודנט, כדי שיהיה לו ממה לחיות. לכן, אינכם צריכים לחשוב, שבאמריקה כולם עשירים.

השר מ. חזני: בני היה באמריקה לפני עשר שנים, ועבד במשך שנתיים בסבלות, כדי להתקיים.

מר ר. אברגיל: לי יש 14 אחים, וגרנו כולנו בחדר אחד, בגודל של שלושה מ"ר. רה"מ ג. מאיר: הבן שלי נסע אחר מלחמת-השחרור ללמוד באמריקה. הוא למד ועבד גם יחד. ובמה עבד? — במשרד, שעסק בחבילות, והיה אורז ומסדר את החבילות. זו אינה בושה.

מר ס. מרציאנו: זה נכון. יש לי חברים, שלא נותנים להם ללמוד, אלא לעבוד בחבילות. יום אחד עלולים לומר להם: סטופ!

השר י. אלון: אני רוצה לשאול אותך שאלה: נניח, שהיינו אומרים לכם: מה שהיה — היה. לא יכולים להחזיר הכל בבת-אחת, כאילו נולדתם אתמול. נניח, שהיינו אומרים, שכל החברה בגיל שאחרי שרות צה"ל, ילמדו שלוש פעמים בשבוע, בכל פעם שעתיים (בשעות הערב) האם אפשר יהיה לארגן חברה שילכו ללמוד בערב? וילמדו לימודים מסודרים?

מר ר. אברגיל: זה שלב מתקדם, אבל לא יפתור את הבעיה. רה"מ ג. מאיר: כאשר באתי מאמריקה, אחרי הלימודים, לא הלכתי לעבוד במשרד, אלא בחקלאות. הלכתי למרחביה, ולא התביישתי בזה.

מר ר. אברגיל: במוסררה בורחים מבית-הספר ולא לומדים בו. השר י. אלון: אני שואל אם אנשים יהיו מוכנים להקדיש זמן פעמיים-שלוש בשבוע, בשעות הערב, ללימודים, כאשר במשך היום יעבדו, וילמדו באופן מסודר. המועדון לצורך זה יהיה בכל מקום שנחליט עליו.

א-אפשר להכניס בחור כמוך לכתה ג' בבית-ספר עממי.

השר מ. חזני: אלה שהם בני 15 — ילכו לזה, ילמדו מקצוע תוך כדי עבודה? מר ס. מרציאנו: זה יהיה קשה להם, כי כאשר יעבוד ויחזור הביתה, הוא לא ישן טוב.

מר מ. חזני: נסדר להם לינה מחוץ לבית, האם ילכו לזה? אני רוצה לראות את רשימת אלה, המסכימים לכך.

מר דוד לוי: אם אתה מוציא אותו מהבית, מיד ההורים יאמרו מלה, וגם האחות. מר ר. אברגיל: לגבי הנערים של היום — קודם-כל החינוך בבית-הספר גרוע מאד. קודם-כל — המבנים של בתי-הספר.

רה"מ ג. מאיר: כולכם הלכתם לבתי-ספר דתיים?

מר ר. אברגיל: כן, כולנו. אותו חינוך ואותו בית-ספר.

מר דוד לוי: אני עברתי יותר מ-15 ישיבות.

מר ר. אברגיל: נניח שיצא משהו מהקורסים האלה, — אך אנחנו הכנו רשימה בה יש

נקודות, הידועות לכם ורוצים אנו להעלות אותן כאן. אני רוצה להעלות זאת בפני משרד החינוך, משרד הסעד וכל הגורמים האחרים:

"דיוור:

1. יחוסלו משכנות העוני בהקדם.
2. תיפסק בניית ריכוזים בצורת "גטו לשחורים", כגון שמואל-הנביא, ה"קטמונים".
3. יש לבטל את המוסדות המשניים למשרד השיכון (כגון פרזות ועמידר) ולקצר את דרך היסורים של האזרח; לתת שיכונים לזוגות צעירים בצורה שתאפשר להם לבנות את עתידם בצורה נאותה, ולא תחת לחץ של משכנתא כבדה; לפי תנאי עולים חדשים ולפי מצבם הכלכלי.
4. משפחות מרובות ילדים (2+7) ומעלה יקבלו דירות בגודל 100 מ"ר בהתחשב בתנאים הסוציאליים או לפי מצבן הכלכלי.
5. אין להוציא אדם מהדירה שפלש אליה, אלא תינתן דירה תמורת דירה.
6. ביטוח לאומי יתחיל לתת מענק מהילד הראשון ולא מהילד הרביעי כפי שזה נהוג היום.
7. עצור שנעצר, יהיה בעל זכות בטרם כניסתו לבקר עו"ד או כל אדם קרוב אחר ולהודיע באופן אישי על מעצרו לקרוביו.
8. שיפור תנאי התזונה בבתי-הסוהר ובבתי-המעצר, ביקורת מדי שבועיים ממשרד הבריאות לביקורת תברואתית.
9. יבוטלו ההפלות הקיימות בתוך בתי הכלא, כגון: השפוטים על מעילות ועברייני הצווארון הלבן יקבלו תנאים שווים לשאר עבריינים.
10. תוקם ועדה בלתי-תלויה לחנינה.
11. תוקם ועדת מומחים שתברר אפשרות שחרורם המוקדם ושיקומם של עבריינים ועצורים.
12. ייפסק המצב בו מרבית שופטי השלום הם אנשים שקודם למינויים עבדו בתביעה הכללית או בשרות הממשלתי.

מוסדות לנוער עברייני:

1. יש לחסל את המוסדות לעבריינים צעירים, שהם חממה לגידול עבריינים לעתיד.
2. במקום מוסדות לעבריינים צעירים יש לשקמם ולשלבם בחברה בתנאי-פנימיות, בתי-ספר חקלאיים ובתי-ספר מקצועיים.

בעיות חינוך:

1. פעוטונים עד גיל 4 חנים. לשלב ילדים אשכנזים וספרדים. חובה.
2. גני-חובה עד גיל 6 חנים במקביל יתחילו ללמוד בגיל רך.
3. בתי-ספר יסודיים, על-יסודיים ואוניברסיטאות חנים.

4. להפסיק את המיגבלה על תלמידים מבתי-ספר בשכונות ידועות, לפיה על התלמיד, התלמידים לעבור את מבחני הסקר ב-60%, ואילו בבתי-ספר באזורים "טובים" התלמידים צריכים להוכיח עצמם ב-80%. זו אפלייה.
5. תלמידי תיכון ממשפחות מרובות ילדים יקבלו מענק על-מנת לתמוך בהוריהם.
6. לשכת הסעד חייבת לתמוך בתלמידים ממשפחות מרובות-ילדים בביגוד, בציוד וכו'.
7. לבנות בתי-ספר וגנונים חדשים, לספק ציוד חדיש ומעבדות לכל בתי-הספר, ובמיוחד לבתי-ספר שהוזנחו עד עכשיו.
8. יהיו המורים שילמדו בבתי-ספר בשכונות עוני ובמושבים אך ורק מורים בעלי תעודות של מורה מוסמך להוראה, בכדי לשמור על רמת-לימודים גבוהה.
9. בניית מועדונים חדשים עם ציוד משוכלל.
10. יהיו במועדונים מדריכי-נוער בעלי-הכשרה בפסיכולוגיה וסוציולוגיה, שיהיו מוכשרים להבין את הנוער ובעיותיו.

נשירה מבתי-ספר — לרחוב ולפשע:

1. לצמצם את תיקי הנוער המטופל אצל קציני המבחן עד למינימום של 15 תיקים אצל כל קצין מבחן, כדי שהטיפול יהיה יותר מסור ולא יכביד על העובדים.
2. כן נדרשת קצינת-מבחן לעזור לנער עד למאכסימום, להבין ללבו ולשלוו בחברה.
3. חייב להיות במטה המשטרה עובד סוציאלי במקרה שמובאים נערים לחקירה.
4. נער שנתפס על עבירה ראשונה — אין לעצרו ולא להעמידו לדין, ויש למסרו לעובד סוציאלי שנמצא במטה. העובד יגיש לבית הוריו של הנער לברר את הרקע לעבירה.
5. אין לגבות עדות מנאשם באונס, אלא מתוך רצונו החפשי.
6. יש להקים ועדת-חקירה מתמדת שתקבל תלונות מעצורים, ואחד מאנשי הוועדה חייב להיות כל יום בחדרי החקירות והמעצר.
7. שיפור תנאי המעצר לעצורים כל עוד לא הורשעו והם בחזקת זכאים.
8. אסיר שעובד צריך לקבל משכורת מינימאלית של 2–4 לירות ביום, לפי סיווגו של האסיר בעבודה.
9. אדם המשתחרר מבית הסוהר אחרי תקופת שרותו בכלא, יש לעזור לו ולשלוו בחיי החברה, ולא להעמיד מגבלות בדרכו.

השר מ. חזני: אשר ללימוד ללא-שכר, הרי הדבר קיים, בתכנית של שכר לימוד מדורג.

מר ס. מרציאנו: לא.

רה"מ ג. מאיר: אל תגיד — לא.

השר י. אלון: לאוניברסיטאות הוא מקבל הלוואה, שמתחיל להחזירה אחר גמר האוניברסיטה.

מר ר. אברגיל: אחותי התחילה ללמוד והחלה לקבל אגרת-חינוך בסך 350 ל"י, ולקחתי

זאת אל טדי קולק. הוא אמר, שזו המדיניות ולוקחים סכום מינימלי של 290 ל"י מכל אחד. אמרתי, שאמא שלי יצאה לפנסיה מוקדמת, כי היא חולה ואבא שלי חולה מאז שנת 1952, והפנסיה שלה היא בסך 152 ל"י לחודש. לכן, אחותי עוזבת את בית-הספר בסוף השנה. עד עתה לומדת היא בבי"ס אורט בבקעה, משם קבלה מכתבים, שהיא מוכשרת מאד. היא לומדת תפירה, ועתה יצאו התלמידים לטיול, ולא יצאה, כי התביישה בכך, שאין לה תלבושת אחידה.

השר מ. חזני: אנו מפעילים עכשיו תכנית לאספקת ביגוד.
מר ר. אברגיל: היא אינה יוצאת לטיולים, היא בוכה, כי אין לה בגד מתאים. היא עתה בת 16, ואמרה שאבא לא נתן לה כסף לטיול. לפני שבועיים היו כולם בטיול ויצאו שוב, וכולם הלכו מלבדה. לטיול כזה דרוש סכום של ששים-שבעים לירות, כדי לקנות פרודוקטים.

מר ס. מרציאנו: אם רוצים לקדם את האנשים, מבחינה זו, שאבא יאמר לבן, שילך לעבוד, צריך להמשיך וללמוד, והוא יכול ללכת לתיכון, אך האב טוען, שישנם אחים רבים ועל הבן ללכת לעבוד. לכן, תלמיד התיכון צריך לקבל מענק ממשרד הסעד, על-מנת לתמוך בהורים, ובמקום לעבוד — יוכל להמשיך בלימודים. כל זה יכול להסתדר רק אם יינתן מענק מתאים למשפחה, שלא תצטרך לשלוח את הבן לעבודה בגיל צעיר.

לשכת הסעד חייבת לדאוג למשפחות מרובות-ילדים, על-ידי ביקורים ואספקת ציוד מתאים.

מר ר. אברגיל: אשר לבעיית הנשירה מבתי-הספר — גם אלה דברים שעברנו אותם. קודם-כל, אצל קצין-המבחן הנער שבא אליו, לאחר ביקורים מתמידים במשך שנתיים, פעמיים-שלוש בכל שבוע, נשאל תמיד מחדש: מה שמך, היכן אתה גר, ועוד.

אני חי במשך שנתיים כאן ובא אליו פעמיים בשבוע, וכיצד הוא אינו זוכר זאת ושואל מדי פעם מה שמי?

צריך לצמצם את מספר התיקים שבידי כל קצין-מבחן, כדי שהטיפול בילד יהיה אינדיבידואלי.

קצין-מבחן צריך להבין לנוער זה, ולהכירו עד המכסימום. לאחר שעבר עלי כל מה שעבר, אני יודע כיצד מתנהגת המשטרה, וילד שגנב פעם — נרדף כל חייו. כאשר עובר הוא ברחוב, מיד נעצר כחשוד, כאילו שוטט במטרה לגנוב. יש שוטרים או בלשים, שאין להם מושג בבעיות-נוער, ותפקידם לשבור, ולהכניס לבית-סוהר ולהוכיח.

לכן, חייב להיות במטה המשטרה עובד סוציאלי ואת הנער צריך למסור לאותו עובד, שנמצא במטה, שייכנס לבית-הנער ויברר את הרקע לעבירה.

אני נתפסתי בפעם הראשונה על גניבת עגבניות במחנה-יהודה. לכלכתי ווספה

בצבע ורשמתי את שמי ובאו אלי הביתה. בבית המשפט נאמר לי, שיש לי עבר וצריך לשלוח אותי למעון של פושעים. אולי צריך היה לברר תחילה, כיצד הגיע הנער לכך, שמסתובב הוא ברחוב?

כאשר אתה נמצא במשטרה, אינך בממשלת-ישראל, אלא בממשלת-המשטרה, והיא הקובעת ואסור לך לדבר מלה אחת.

אין לגבות עדות מנאשם באונס, אלא מרצונו החפשי, כי יש לי אח, בגיל 16.5, ובזמנו נחטף תיק עם 7000 ל"י, והחוטפים ברחו. החלו לעצור חשודים. הוא ישב על הפסים ועברה הבולשת והגנבים ברחו, והם החלו עוצרים חשודים ולקחו כל מי שמוכר להם, וגם אותו עצרו. הוא קיבל מכות-רצח ועכשיו אינו שומע באוזן אחת. הלכתי אל עו"ד גד רווח, וכאשר סיפרתי לו את הסיפור ואמרתי שלאחי יש כאב-ראש — הוא אמר, שאינו מאמין שישנו דבר כזה.

אמרתי שאני מאמין היום שעו"ד ובית-משפט זה גוף אחד יחד עם המשטרה. יש לי נסיון בענין זה, ולך אין את הנסיון הזה.

רה"מ ג. מאיר: אמנם אין לי נסיון כזה, אבל זו הפעם הראשונה, ששומעת אני דברים כאלה על שופטים.

מר ר. אברגיל: בבית המשפט ישנו דבר כזה: שופטים בבית-המשפט עבדו תחילה בתביעה, ואדם שהיה בתביעה — כיצד יכול הוא לייצג את מאזני-הצדק?

רה"מ ג. מאיר: באמת?

מר ר. אברגיל: יום אחד ישבתי בבית, היה זה לפני חמש שנים, והדלת היתה פתוחה. ישבתי עם חברים, וכולנו היינו לפני-כך במוסדות, ופושעים, ורוצים אנו להיות בני-אדם. שמענו תקליטים ועברה מכונית בילוש, ואמרו לנו: עלו כולכם. מכניסים אותנו ואומרים לנו למחרת: תשבו 15 יום. האדם שעצר אותנו לא בא בכלל לבית-המשפט, אלא בא יהושע כהן. הוא נשבע לומר אך ורק את האמת. שתקתי וראיתי שהוא אומר: מאשימים אותנו, שאנו סוחרים סמים ועובדים עם זונות. כל הסעיפים הללו הומצאו עלינו — איני יודע איך. הם אמרו שמצאו אותנו עם כל זה.

אמרתי לו: איך נשבע אתה לומר את האמת, כאשר לא אתה הוא שעצרת אותי? הוא אמר, שהחבר שלו אמר את האמת. השופט לא שאל הרבה, ורשם לנו 15 יום. שאלתי: מדוע? השופט אמר, שהוא מבקש לא להפריע לו.

רה"מ ג. מאיר: מה היה במשפט?

מר ר. אברגיל: אחר שבוע, כאשר קבלתי מכות יחד עם החברים שלי, שחררו אותנו והתביישו, והרימו טלפון ואמרו, שצריך לשחרר את העצירים מבית-המעצר. מיום שחרורי מהצבא — אני נרדף. המשטרה לא מעוניינת כל כך שעברייני גדול, הרוצה לחזור למוטב, שאמנם יחזור למוטב. יש לי נסיון בענין זה. לפני שנה אמרתי שאני רוצה להיות בסדר. אמרתי שאני רוצה להשלים בגרות ולמדתי בכחות

עצמי. אני לומד בבית בכחות עצמי ורוצה להשלים את בחינות הבגרות. לי חשוב בעיקר שמעמיד אני אתגר בפני עצמי; והנה — באו מהבולשת ואמרו, שרוצים שאבוא למשטרה. באתי לקצין והוא אמר לי: אתה טומן בלבך הרבה סודות, שאנחנו רוצים לדעת אותם. אמרתי: מה הם? אמר: סודות העולם התחתון. תן לי את כל הפרטים האלה ובזה גמרנו את כל הסיפור. אם תעשה זאת — ארד מעליך. אמרתי לו, שאני רוצה לחזור למוטב, והמקום היחיד בחברה, שיש לי בו חברים — הוא בין אנשים אלה. במקרה שלא אצליח — אלה היחידים שיכולים לקלוט אותי. איני יכול ללכת ולדבר עליהם, כי אם לא אצליח — הם לא יקבלו אותי בחזרה וגם החברה הטובה לא תקבל אותי. הוא אמר: אני נותן לך אולטימטום עד יום ששי, ואם אינך מביא ידיעה — אתלבש עליך. הלכתי אל הקצין חיים אגריאלי(?), שבזמנו עבדתי אצלו, והוא עתה בלש פרטי. ביקשתי שיציל אותי, שיתן לי טייפ־רקורדר, שבו אקליט אותם, כאשר הם מבקשים זאת ממני, וזה יעזור לי. הוא אמר: איך אתה מעיז לפנות לקצין־משטרה, שאתחיל להקליט את אנשיה?

באחד הימים, באו חמשה־עשר איש כשישבנו עם קלפים, ערכו חיפוש במרחק 15 מ' מהבית והחלו חופרים ואמרו, שהחשיש שמצאו הוא שלנו. אמרתי להם: מה לי ולחשיש הזה? הוא שווה אלפי לירות ומה לי ולו? אני בקושי נותן אוכל לילד שלי. ישבתי 19 יום וקבלתי מכות רצח, והם רצו לשבור אותי, כי לא הבאתי להם ידיעות. המשטרה שלנו אינה פועלת אחרת. בלש נכשל בתפקיד פעם — ואז הוא בא להתנקם בנו. ישנם דברים רבים, שאינכם יודעים אותם, וצריך להקים ועדת־חקירה, שתקבל תלונות מעצירים. מקבלים שם מכות־רצח וזה בדיוק כמו במטה העינויים בחו"ל — ואתה מודה, בין אם עשית או לא עשית, כי חייב אתה להודות. כאשר אתה מגיע לבית המשפט, אתה אומר שקבלת מכות־רצח בחקירה, והשופט אומר, שהוא מאמין להם, על סמך אמונה.

בכדי לא לקבל מכות, אתה אומר: גנבתי, ובלבד שתעזוב אותי. ועל־סמך אמן במשטרה — מרשיעים אותך.

השבוע קיבל בחור בן 19 חמש שנים על־סמך אמונה בעדי המשטרה. אברהם סעדון ממוסררה הוא הבחור. איך אפשר לתת לילד כזה חמש שנות־מאסר, במקום לשלוח אותו ללמוד מקצוע. צריך לקחת אותו לפנימיה, ורק אם יעזוב אותה — ילך לבית־סוהר. אם ילך מיד לבית־סוהר — יקבל שם מלגת־עבריינות, ושם ילמדוהו כיצד להיות עבריין מושלם.

השר מ. חזני: מובן, אך ידוע שמתוך עשר קבוצות של מאה — הולכים מאה בלבד לבית־סוהר, והיתר — לקצין־המבחן.

מר ר. אברגיל: צריך לחסל את המוסדות לעבריינים צעירים, שהם חממה לגידול עבריינים בעתיד.

במוסד לעבריינים ראיתי שתופסים מדריך, כשהוא בועל נער, דוד לוי יכול לספר כאן מה שעבר עליו במוסד כזה. המדריך אמר, כאשר יצאו לא"ש לילה – שילך לגנוב בשבילו אבטיחים מהשטח ויביא אותם לחדרו, ורק אז יסכים להקל עליו את התנאים. כאשר הוא ברח מהמוסד – הוא בא להרביץ לו, ואמו נתנה לו סיגריות אמריקאיות, ורק אז – לא היכה אותו. זה הטיפול שניתן במוסדות כאלה. אני רוצה שתיעשה סטטיסטיקה ונראה כמה מהם חזרו למוטב – מכל אותם תלמידים שהיו במוסדות לעבריינים.

מר דוד לוי: אספר על מוסד לעבריינים. אותי שפטו בשנת 1958 בבית-משפט השלום, על-ידי השופט רייכמן.

השר י. אלון: בן כמה היית אז?

מר דוד לוי: בן 12. הוא שלח אותי לשלוש שנים למוסד, על אשר גנבתי בקבוק חלב. נשלחתי למוסד "עתידות" בעכו. אמא לא ידעה מה הוא מוסד, ואמרה לו: קח אותו למוסד.

קצינת-הסעד הסבירה לי יפה מאד את הענין. היה לי קצין-מבחן, שאמר, שזה מקום יפה ויעזרו לי שם, יתנו לי בגדים, תהיינה חופשות...⁸

... חברים, שתפסו אותו. המנהל עשה מזה פרובוקציה של התעלמות והמדריך סולק מהמקום. זה לא הגיע לחוק ולא למשרד הסעד, שצריך לומר לו – מדוע שולח הוא מדריכים כאלה למוסדות כאלה?

אם ישנו פסיכיאטר הבוחר את המדריכים ויש אנשים שהם מפותחים יותר, שיכולים לבחור במדריכים מתאימים – כיצד מעיז הפסיכיאטר לשלוח חולה-מין כזה למוסד של נערים?

אחר-כך ניסו לעזור לי, והתחלתי לברוח, לקלל מדריכים ומנהלים, ולא ידעתי מה אני עושה.

אחר-כך התחלתי לטרוף יונים ולהיות ברברי, כי לא רצו לעזור לי. לקחו אותי לועדת שחרורים ואמרו שלא ישחררו אותי, אלא ישלחו אותי למוסד "מעוני". זה המקום היחיד, שבו אין בכלל חינוך. אין שם מדריך. אתה עובד, משלם שלושים אחוז, ואת השאר שם בכיס וחלק נותן למשפחה. שם היה מדריך אחד, שלא יכול היה לשלוט על שלושים עבריינים מכל-מיני סוגים.

רה"מ ג. מאיר: במה עבדת?

מר דוד לוי: בסבלות בחברת "אריה", "עתיד", במשלוח עם אפניים. נפגעתי בכמה תאונות-דרכים. אהבתי את האפניים, אך לא ידעתי כיצד להשתמש בהם. ושוב, לא תפסתי דבר, גמרתי את היום והתחלתי לפעול בחוץ.

⁸ כאמור, כאן חסר עמוד מן הפרוטוקול.

נשלחתי לבית-סוהר. סיפרתי בלי סוף, דברים שהם אמת. ואם לא כותבים על מה שעברתי שם — על אפלייה בבית הסוהר (הייתי ב"מעשיהו") זה לא צודק. אני הייתי צריך להיות שם תשעה חדשים, והתנהגותי היתה יפה וישבתי ששה חדשים בלבד.

נסיתי לחפש לי דרך. החלטתי שהדרך היא להתחתן. עברי הפריע לי. הכרתי בחורה מהונגריה, ואמה שמעה מצד קרוב-משפחה שלה, מהונגריה — יוסף רוזנטל, בלש בירושלים, אינפורמציה עלי, עד כמה אני [פרוע]⁹ ופחדה ממני ופחדה לדבר אתי בכלל, שמא ארים סכין. נסיתי להסביר לה, שניסו להלביש עלי כל-מיני שטויות ואשתי יכולה גם היא לספר לך על כך. פחדתי שיעצרו אותי אם לא אעזוב את הנערה. עצרו אותי, נתנו לי מכות, חתכתי את הורידים שלי, דבר שאינני מתכוון לעשות עוד פעם. יש עו"ד המטפל עדיין בענין המכות הללו, ואיני יודע מה יסתכם. ירדו עלי ששה בלשים עם מכות-רצח. הבלש ההונגרי אמר, שמרוקאי מלוכלך כמוני לא יעשה זאת לאחד מהעדה שלו. אמרתי לו, שאני יהודי כמוהו, ולא אשב בבית אם יקרה משהו למדינה. הם עבדו עלי שלושה ימים ולא הביאו אותי לדין, אלא שלחו לי מכתב הביתה וחתמתי והיום אני גר בחדר מושכר בנחלאות. חדר אחד, כאשר אשתי חולה בסינוסיטיס.

רה"מ ג. מאיר: הבחורה ההונגריה?

מר ר. אברגיל: כן. המטבח רחוק עשרים מטר מהחדר, כאשר היא הולכת וחוזרת — מיד היא חולה ויש לה התקפות.

השר י. אלון: ממה אתם חיים?

מר דוד לוי: אני עובד באינסטלציה. אני יכול להגיע לדרגה טובה, אבל לא בכל יום ישנה עבודה. במשך כל חול-המועד — אינני עובד.

רה"מ ג. מאיר: כמה אתה מרוויח ליום עבודה?

מר דוד לוי: בתור חניך, עד אשר אוציא תעודה, מקבל אני 15 ל"י ליום-עבודה, אך לא בכל יום יש עבודה. אני חייב לצלצל יום-יום לקבלן לשאול אותו אם יש עבודה.

רה"מ ג. מאיר: אם יכול אתה לעבוד באינסטלציה, מדוע לא תלך ללשכת-העבודה?

מר דוד לוי: עבדתי בתור חניך ב"חרות".

רה"מ ג. מאיר: זה מקום טוב.

מר דוד לוי: לא כל-כך טוב. לקבלן יש יותר רצון ללמד מאשר ב"חרות". עבדתי אצלם ולא השתלכתי והלכתי לקבלן פרטי. בעד החדר אני משלם מאתיים לירות, שלושה חדשים לא שילמתי ואם מחר יגרשו אותי — איני יודע היכן אזורק את עצמי ואת האישה. יש אלפים כמוני, זוגות צעירים עם ילדים, שחיים במצב גרוע מאד,

⁹ המילה במקור אינה ברורה. ייתכן שכך נכתב.

עם בתי-שימוש משותפים, וכלי מים. יש מטבח, שאין בו מים. יש מקרים רבים כאלה וזו הבעייה היחידה, שאני מעלה, מכל הבעיות, שצריך לעשות למען הזוגות הצעירים הללו, כדי לשקם אותם, לעזור להם בהלוואה, שתהיה מספיקה וטובה. אני מבקש כבר שנתיים הלוואה ואומרים — שאין.

רה"מ ג. מאיר: הלוואה למה?

מר דוד לוי: לדירה.

רה"מ ג. מאיר: האם נרשמת והיכן?

מר דוד לוי: בחברת "פרזות". הם דוחים אותי. בסופו של דבר אני מתפרנס, ואם ארים ידים — אכנס שוב לבית-סוהר. זו גם כן אחת הבעיות שאני מעלה כאן בפניך, גברת גולדה מאיר, הממשלה והציבור, שזו בעייה קשה וצריך לשקם מיד את הזוגות הצעירים הללו, היכן שלא יהיה. אינני אומר שצריך לבנות להם מיד שיכונים. אבל במשך הזמן אפשר לטפל בהם. תודה רבה.

מר אלבז יעקב: אני אחד המבוגרים שבין החברה. אני ירושלמי, אחד הדורות הותיקים ביותר בארץ. יש לי אח, שמר אלון מכיר אותו, שהיה קצין-בטחון בבית ההסתדרות ובזמן הבריטים — היה שומר ראש של מיסטר... זמנכם מוגבל ולא אחזור על דברי חברי.

רה"מ ג. מאיר: מה אתה עושה?

מר י. אלבז: אני עובד היום ואומר למה: עד לפני שנתיים עבדתי בצי המסחרי, והייתי במשך 14 שנה על הים והגעתי לדרגה של רב-מלחים בחברת "אמריקן אובר סיס" ובחברה "אל-ים" וב"צים", ובכל שאר החברות. על כך שיש הפלייה גזעית, עדתית ונקרא לזה איך שנרצה, — כולנו יודעים זאת ואין להתעלם מכך. אני מקווה, שזה ילך וידעך. סעדיה אמר, שחבל ששר המשטרה איננו כאן, כי היה שואל אותו שאלה. שר המשטרה מונה על-ידי הממשלה, ואשאל על כן את אותה השאלה: אדם שפשע פעם אחת —

רה"מ ג. מאיר: מדוע אינך עובד?

מר י. אלבז: אסביר בהמשך הדברים.

אדם שפשע פעם או יותר ונתן את הדין על כך, — האם אות-קין זה חייב לרדוף אותו במשך כל ימי-חיו? אדם שכייס פעם אחת או שדר או לא משנה מה עשה — לא יכולים לדון אותו פעם אחת על אותה עבירה? החוק אומר כך: גנבת היום קופסת-סיגריות, או דבר דומה — נידונת לשנת-מאסר. ישבת בבית הסוהר ובזה גמרתי ואי-אפשר למחרת לומר לך: אתה גנבת קופסת-סיגריות, אבל אנו רוצים לדון אותך על כך גם מחר וגם בעתיד, שוב ושוב.

השר י. אלון: אי-אפשר לדון אותו פעמיים, אבל קופאי לא יעשו אותו.

מר י. אלבז: אני מסכים, אבל ברבות הזמן, אני מאמין שהוא יכול לחזור למוטב, אם תינתן לו אפשרות לכך.

אקח לדוגמא את עצמי: אינני מדבר בשם עצמי, אבל ישנם רבים כמוני וזה דבר כללי: בצעירותי עבדתי בכל-מיני עבודות שונות, עד גיל 16. חזרתי למוטב, התגייסתי לצה"ל בגיל 16, שרתתי בצבא, והייתי בסדר גמור. השתתפתי במלחמת ששת-הימים וכן במלחמת סיני. במשך הזמן הזה הייתי במסגרת העבודה על הים. עבדתי, וכאשר היתה מלחמה — ירדתי מהים והתנדבתי. במלחמת סיני נותקו היחסים בינינו ורוסיה, ואני זוכר טוב-טוב, ויש לי תעודות על כך, שיומיים או שלושה לפני כן נסענו לאודסה והבאנו משם דלק.

לא הייתי בשותפות פעילה בקרב ממש במלחמה, אבל נתתי מה שנתנו לי לתת.

בעבודתי על הים הגעתי לדרגת רב-מלחים בכחותי בלבד. לפני שנתיים החלטתי, מסיבות רבות, אישיות שלי, לפרוש מהים. אחת הסיבות היתה, שרציתי להקים חיי-משפחה תקינים. יש לי בן ובת ובכל פעם כאשר חזרתי הביתה — הילדים היו שואלים אם זה אבא שלי. ההפלגה הקצרה ביותר שלי היתה למשך 14 חודש, כי עבדתי באניות "טרמפ-שיף", וכאשר אמרה לי אשתי, כיצד שואלים הילדים מיהו אבא שלהם — היתה זו אחת הסיבות שהחלטתי לרדת מהים.

ירדתי ולא ידעתי במה לעבוד. לפני כן עבדתי בחברת "חרות" כאינסטלטור. בזמנו, על כל פנים, היתה זו עבודה טובה ועבדתי אצל מר זיו נשר שהיה מנהל החברה. רה"מ ג. מאיר: הוא גיסו של ברל כצנלסון.

מר י. אלבז: הוא שהעביר אותי לעבודה בחברת "חרות". עבדתי אתו שנתיים וחדישיים ולמדתי את המקצוע פחות או יותר, ונכנסתי למסגרת העבודה על הים. המשכתי במקצוע וקבלתי דרגה א', מעולה, בחברת סחר וספנות, שפשטה היום את הרגל, למעשה.

למעשה למדתי את המקצוע שם, מתחילה ועד הסוף, כולל קריאת תכניות, הסקה מרכזית וכו'.

עזבתי את הים לפני שנתיים והחלטתי לחזור לעבודה במקצוע האינסטלציה. קניתי כלים בארה"ב בהפלגה האחרונה ובאתי ארצה על-מנת לעבוד כאינסטלטור, המרוויח, ברוך-השם, טוב. (לא אתעלם מהאמת). אם האינסטלטור גנב — הוא יכול להרוויח טוב, אמנם לא כמו-ידי, וזה עיקר שיטת ה"לקיחה עם מזלג". אני רציתי ללכת בדרך הישר. זו עבודה מפרכת. ומאחר ועבדתי כשש שנים בצי הסוחר כרב-מלחים, העובד יותר במוח מאשר פיזית, היה לי קשה וחפשתי לא איזה ג'וב במדינה, על-מנת שאוכל להיות בקרבת-הבית.

כאשר ישבתי בזמנו בבית-הסוהר, הכרתי אנשים רבים ובין היתר הכרתי אדם בשם אלי בן-עמו, עולה מאלג'יר, שהיום הוא סגן מנהל אגף כוח אדם במל-אילת. הוא

בא ואמר לי: אנו מכירים האחד את השני שנים רבות. אני יודע, שאתה רב-מלחים בצי ופרשת מהים ואינך עובד.

היום אני סגן מנהל כוח-אדם בנמל אילת, ובוא ונעשה עסקה: תאסוף לי אנשים מירושלים, ולא ציין אם עבריינים או הגונים ביותר, אלא כוח-אדם מירושלים, משדרות, אשדוד, דימונה, קרית-שמונה או קרית ענבים, והעיקר — שיהיו אלה מאתיים-שלוש-מאות איש, שיקבלו דיור ושכר נאות ותהיה להם אפשרות לעשות שעות נוספות רבות, אבל כאלה שרוצים לעבוד, ולא עצלים.

והוא אמר: אתה אישית, אני מבטיח לך, שמאחר שאתה המתאים ביותר בנמל, ניתן לך כפיצוי את המחלקה הימית. אמרתי, שאני מוכן לעבוד עם כל החברים, אם כי הם עבדו בעבודת-סבלות, ואוכל לנהל את העבודה. אם אצטרך לעבור איזה קורס — בבקשה, ואם אכשל — אכשל, ואם אצליח — אצליח. היו שלושה שהצליחו בקורס הזה ואני יצאתי הראשון. בירושלים אספנו 240 איש, ובמכרז לקבלת המחלקה הימית היו 113 איש. מהם הצליחו שלושה, ואני הראשון.

ועכשיו אמרו לי, שעלי לנסוע לחיפה ולהביא משם תעודת-סמכות של רב-מלחים. אמרתי, שיש לי אותה בכיס. אמרו, שהם רוצים יותר מזה. אמרתי, שאם הייתי כזה לפני שנתיים — אני יכול גם היום לצלצל לנמל-חיפה ולומר, שאני מדבר ואם רוצה אני לעלות על אניה — הענין מוסדר.

בכל זאת, ניגשתי לחיפה, חזרתי ואמרו לי: ועכשיו עליך לגשת ולהביא את סוג-הבריאות שלך. אמרתי: יש לי הכל, ושוב צריך הייתי ללכת. כך שלחו אותי חמש פעמים. אמרתי, שהם רוצים "לדפוק" אותי ואז נראה מי ידפוק את מי...

חזרתי עם התעודות, כשמציין שאני בריא והכל היה בסדר. כמו-כן היתה לי התעודה, שאני רב מלחים מוסמך. וכך. כך התחלנו לנהל את העבודה. עבדתי שם שנה וחצי. אספתי 240 איש, בהבטחה לאנשים, כפי שהבטיחה הנהלת-הנמל, לי (והיו"ר שם הוא צבי שטיין, שאמר שיתנו לנו דיור).

נאמר לנו, שתחילה נהיה בבת-מלון ואחר-כך יתנו שש מאות לירות לחודש, בלי "אובר-טיים", ובתום שלושה חדשים יתנו חמשת-אלפים לירות, כדי שאפשר יהיה לרכוש דירות וזו תהיה הלוואה לעשר שנים. נאמר, שאם נשארים באילת עשר שנים — לא צריך היה להחזיר זאת בכלל. אמרו שזה בא בבחינת עזרה ראשונה, אם רוצים לקנות מקרר ועוד.

אמרתי שכל זה יפה מאד. ספרתי זאת לחבר'ה, בתוספת תבלינים וזה, כדי שישארו שם.

אני מודה ומתוודה, שכולם, בלי יוצא מן הכלל, היו עבריינים לשעבר. הם עבדו שם בסבלות. בירושלים הם ידעו לשחק בביליארד ובלילה היו הולכים לפריצות, ולכיוס. חלקם הגדול היה עוסק כרועי-זונות (וסליחה על הביטוי). אך גייסתי אותם 240 איש, רשימה שלמה עם מספרי תעודות-זהות. שלושה החדשים הראשונים

נגמרו ואמרו, שצריכים עוד שלושה חדשים. ואחרי זה משכו זאת בעוד שלושה חדשים. באו אלי החברה בטענות.

צבי אמר שאם החברה יוכיחו את עצמם, שהם בסדר, הוא מבטיח שאין לנו מה לחשוש. בינתיים גרנו בבית-מלון, ולא נתנו לנו שלושה ארוחות כפי שהבטיחו, אבל שתי ארוחות בנמל, על חשבון-הנמל נתנו והארוחה השלישית – על חשבוננו.

כאן קמה צעקה גדולה ומרה. הם אמרו: היכן ה-600 לירות שהבטחת לנו? למעשה, המשכורת המכסימלית היתה שם 415 ל"י לחודש. ואני אמרתי לעצמי, בים אני מרוויח 1400 ל"י לחודש, אם כי נכון שלא נשאר לי מזה, כי אני מבזבז הכל. על טענתי, הוא אמר: במשך הזמן תקבלו את הסכום הזה. הוא אמר: נקרא לזה "רטרואקטיבי". עכשיו ניתן את הסכום של 415 ל"י. אם כי המשכורת היא 600 או 700 ל"י.

אמרתי לו, שאותי מעניין מה שנותנים לי ביד. אמר, שבמשך הזמן זה יהיה רטרואקטיבי. בלענו גם בזיון זה. החברה לא בלעו זאת, אלא רק אני. אני הלעטתי אותם בזה וכאשר באו ואמרתי לו: צבי, אתה היום מנהל אגף כוח-אדם, כל הכבוד. אני נכנסתי לעבודה בים עוד בטרם הגעת ארצה. את עבודת-הנמל אני [מכיר]¹⁰ טוב מלסקוב עצמו. אני עובד על כל לינצ', ניהלתי אניות עם 400–500 אנשי-צוות, אני לבדי. כלומר, איש לא יכול היה לתת לי פקודות והוראות, מלבד הציף-מייך והקפטן. אני יודע להעמיד אניה, שלא תיטה שמאלה וימינה. אני רב-מלחים מוסמך. היום אני מבין עמדתך המדויקת. כרגע ישנה עבודה דחופה בנמל. זה נכון, אבל היום דוחק ולא אכפת לך מי לוקח את העבודה הזאת. על כן, אתה מלעיט אותנו בכל-מיני הבטחות. אבל יבוא יום ותמציא את הסיבה, מתחת לשולחן, מדוע איננו יכולים להיות קבועים בעבודה. על כן, תחתום שאנו יציבים, ושאו נשארים בנמל. ותמשיך, כי אחרת – באים אלינו בהצעות קוסמות. בסיני מרוויחים מאתיים לירות ליום. הכסף קורץ בעיקר לאנשים החיים חי-רווחה, אם כי לא בדרך ישרה.

ישבתי ושכנעתי אותם ואני מבטיח להם שכל אדם שמתאים לעבודה, ויוכיח את עצמו, יעבוד במחלקה הימית ואני אנהל אותה. וזה הובטח לי מטעם מנהל אגף כוח אדם וכו'.

אחרי שנה וחצי בא אלי צבי שטרן ואמר: יעקב, אתה רמית אותי כאן. אמרתי: אני אוהב לקרוא לילד בשמו.

השר י. אלון: עלי להזכיר לראש-הממשלה, כי בשעה 11 נפתח בכנסת הדיון על יהדות בבל.

10 המילה במקור אינה ברורה. ייתכן שכך נכתב.

מר י. אלבו: אמרתי: אני מוכן לתת את הדין, אם זה נכון. הוא אמר: אתה מביא לי 240 איש, שכולם עבריינים, כולל אתה. אמרתי, שכולנו עבריינים לשעבר, אבל לא היום. הוא אמר: אין לנו מקום בשבילכם. אמרתי לו: עכשיו אין לך לחץ בעבודה ועל כן אין לך מקום. אילו היו בדרך עוד 12 אניות — לא היית אומר, שאנחנו עבריינים. הוא אמר שלא הבנתי אותו נכון.

בזה גמרנו והיום — כל אותם 240 איש, עם התעודות שעבדו בנמל במשך 18 חדש, כי היו עבריינים לשעבר, מסתובבים כיום ברחובות.

מר סעדיה מרציאנו: אני לא רוצה לספר אישית עלי, וגם מבקש אני לא לדון עלי אישית, כי אין זמן לזה, אבל הענין שלנו הוא של כולנו ואין אלה ענינים אישיים שלנו.

המצב גרוע. אלפי ילדים מסתובבים, אלפים מהם בבית-סוהר ומשפחות שמזמן הגיעו לארץ ואמרו להם שיעשו ילדים ועשו ילדים — היום הם במצב גרוע. יש להם 4–6 ילדים, והם גרים כולם בחדר אחד, ומצבם הכלכלי קשה. זו אחת הבעיות הקשות, שמיום ליום נעשה קשה הדבר יותר. המדינה דואגת לבטחון הארץ, וזה ענין של בטחון, כי זה מצטבר והולך. אם פעם היו ילדים מאמצים לעצמם שם של "אינדיאני" או "קאבווי", הרי היום הם מאמצים את השם "הפנתרים השחורים". העולים החדשים מגיעים מבריה"מ ומקומות אחרים, ומקבלים דירות יפות. הם סבלו שם, אבל ישנם אנשים הסובלים כאן ורואים זאת, וזה פוגע בהם. הם לא יכולים להשלים עם המצב הזה. אנו מבקשים, ואחת הבעיות העיקריות שלנו בזמן הזה, שכאשר יורד גשם ומשפחות רבות חודרים מים לבתיהן, ואין להן אוכל ולא עובדים, — כי אז צריך להתחיל לפנות ילדים מהדירות האלה, מדירות של עוני, וצריך להתחיל לטפל בנוער.

היה דור של ההורים שלנו, שעבדו וייבשו ביצות ולא למדו, ועשו ילדים. היום אנחנו, והאחים שלנו, אם רוצים אתם שלא יתחילו לצעוק ולעשות דברים שונים, עתה הזמן להתחיל לפתור את בעיותיהם.

רה"מ ג. מאיר: אני רוצה להגיד לך רק דבר אחד: רק אל תגידו: תעשו היום ואם לאו — יתחילו לצעוק. אל תגיד לי זאת. כי עושים ועשו וצריך לעשות הלאה. אבל לא מפני שיצעקו, רק לא מפני שיצעקו.

מר דוד לוי: צריך לעשות את כל זאת מהר יותר.

רה"מ ג. מאיר: עד כמה שאפשר. אם אומר אתה שהיום — זה לא יכול להיות היום.

השר י. אלון: איני חושב שנוכל במשך חמש דקות לסכם.

רה"מ ג. מאיר: תשאירו כאן את כל הדרישות שלכם בכתב.

מר ר. אברגיל: קבלנו אלפי מכתבים מכל הארץ, ממשפחות מרוכות-ילדים הטוענות, דורשות ומבקשות שנצא מכאן ויוכלו לשמוע ממנו מה הבשורה בשבילם; מה מוכנה הממשלה לעשות בשבילם. יש עשרות-אלפי משפחות, החיות במצב גרוע

מאד. הייתי אומר, ששלב ראשון, כדי להוכיח שמישהו מעונין לחסל את הפער החברתי, שיתחילו כבר בחיסול משכנות-העוני.

רה"מ ג. מאיר: עושים זאת כל הזמן, אך בשלבים, שלב אחר שלב.
מר ר. אברגיל: לא ראיתי שעושים משהו לשכונת מוסררה ונחלאות. על-מנת שהקהל, שנשללה האמונה ממנו, במשך עשרים וכמה שנים של הבטחות, שלא קויימו, או קויימו בחלקן, על-מנת להראות להם, שיש מי שבא לקראתם ולעשות למענם משהו, צריך לפנות את המשפחות מרובות-הילדים, שמצבן דוחק.
אם ישנם מזכ"לים שהחלו כבר לפעול בעניינים אלה — אנחנו רוצים — (רה"מ ג. מאיר: כבר מזמן ולא מאז ישנם "פנתרים"). אנו רוצים לדרוש, שיהיו אנשים שלנו צופים בביצוע הדברים האלה.

רה"מ ג. מאיר: לא יהיה דבר כזה. אני רוצה לומר לך משהו: הממשלה והמדינה לא נולדו אתמול. ואם תרצו — ואני רואה שאתה מומחה לסטטיסטיקה, אזי נמסור לך סטטיסטיקה על כמה משפחות שפונות ממשכנות-עוני, וחכה ותשמע גם אתה, או שאתה יודע כבר את כל התשובות מראש...

שמעתי אתכם ועכשיו — תקשיבו לי! — זה לא מספיק ויש עוד רבים שצריך לפנות אותם. זה לא התחיל אתמול ולא לפני חודש, כאשר אתם התארגנתם. ולו שאלתם אותי, הייתי אומרת לכם, לא לקחת לעצמכם שם כזה. אבל זה טעמכם. וזאת, משום שבאמריקה יש פנתרים, אזי גם אתם פנתרים...
אם אתה רוצה, ואם אתם מעוניינים בזה, תקבלו רשימה — כמה פונו במשך השנים ממשכנות-עוני, ואני יודעת ואתם לא גליתם דברים היום.

מר ר. אברגיל: שכונות שמואל הנביא והקטמונים, זה גטו לשחורים!

רה"מ ג. מאיר: אתה מוכן לשמוע?

מר ר. אברגיל: אבל אלה דברים לא נכונים!

רה"מ ג. מאיר: באיזו רשות אתה אומר לי, שאני אומרת דברים לא-נכונים? אתה תקשיב לי עכשיו: נשלח לך רשימה של אלפים-אלפים של משפחות שפונות. זה שישנם כאלה שלא פונו, זאת גם אנו יודעים ומפנים. שנה-שנה בונים אנו אלפי יחידות-דיור, כדי לפנות משפחות משיכונות-עוני. ואנו יודעים שזה לא מספיק.

אם אומר אתה — עשרות אלפי משפחות, מחכות אתכם, שתצאו מכאן באיזו הודעה אליהן, — זה לא יהיה כך. אנחנו עוסקים בזה, ונעסוק בזה גם הלאה. גם הסעד והשיכון וגם החינוך — כל המשרדים הנוגעים בדברים האלה — עוסקים בכך כל הזמן. ויש דברים שצריך לעשותם ושר החינוך הציע לכם דבר אחד: תנו רשימה של בחורים, המוכנים גם ללמוד מקצוע, וגם לעבוד.

מר ס. מרציאנו: עם כל הכבוד לשר החינוך, זה לא מספיק. אמרו לי לפנות אליו כך: את, שהנך אמא של כל היהודים במדינת-ישראל, תדאגו שיחלקו לכל הבנים שלך

שווה, אלה שרע להם, בנים שחורים כאלה — חלקו להם שווה, אותם תבריא, וזה לא מספיק, מה שאומרים כאן.

רה"מ ג. מאיר: זה לא מספיק.

מר ס. מרציאנו: אני אדם מהעם ולא מהממשלה. אבל ישנה תסיסה וזה גרוע לנו. אנשים קופצים על המציאה הזאת, ולכן — תנצלו אתם את המציאה הזאת. מה זה?!

רה"מ ג. מאיר: זו אינה מציאה, ולכן — לא צריך לקפוץ עליה.

מר ס. מרציאנו: עובדה היא שקופצים על זה, ואנו מונעים את הדבר. אנו אומרים, שישנה ממשלה ואנו תושבים של המדינה.

רה"מ ג. מאיר: שמענו אתכם עכשיו במשך שעותיים.

מר ר. אברגיל: שמענו דברים אישיים, אך לא רק אישיים.

רה"מ ג. מאיר: השאירו את החומר כאן. כל מלה רשומה.

מר ר. אברגיל: צריך שייעשה בכיוון זה.

רה"מ ג. מאיר: לא נחוצה הבטחה חדשה. המשרדים מטפלים בזה. הקימונו ועדה מיוחדת

לפני שקמו ה"פנתרים". אני רוצה להוציא מראשכם, שהבאתם מהפכה בארץ. על דברים אלה של שיכון וחינוך, ואיך לחנך, אינני יודעת אם יש לכם מושג, עד כמה בחינוך נעשה, ודוקא מחוגים אלה, בעיירות, ובבית-שאן ובאר-שבוע ודימונה ושכונות אחרות. בבית-שאן בלבד, רק לפני שנה פניתי להסתדרות המורים וביקשתי מהם ועשו זאת. הם הכניסו לבית הספר שם חברי-מורים מהטובים ביותר בארץ.

לקחנו מנהל בית הספר בכפר-סבא, והוא עכשיו עובד בבית הספר בבית-שאן, ואתו חברי-מורים מצויין, וזאת — כדי להעלות את רמת החינוך שם.

לכן, לא המצאתם שום דבר. נכון שיש בארץ עוני. אך איני מקבלת, שישנה הפליה. יש עוני ויש משכנות-עוני. יש מלחמה, ויש עליה, ואם לא תהיה עליית-יהודים, אזי כל אחד יכול לשבת בארמון — אבל זמן רב לא ישב אף אחד מאתנו בארמונות, אם לא יבואו יהודים ארצה. גם את זה צריך לדעת. אם מדברים אתם על כך, שלעולים נותנים ולכם אין נותנים, הרי ההורים שלכם היו עולים ובמדינה הזאת, במשך שלוש שנים, היה צנע, וכל אחד מאתנו לא קיבל שום דבר יותר מכל עולה שהגיע, כי לא עשינו טובה לאף אחד. חשבנו, שמדינת-ישראל — אין לה טעם ולא כדאי שבחור אחד יאבד אצבע, ולא רק את חייו, אם לא יבואו ארצה יהודים. וכן, הגיעו אז יהודים מהמחנות באירופה, והגיעו מאות-אלפי יהודים מצפון-אפריקה. אני מכירה חברים, שסיכנו את חייהם, כדי להוציא יהודים ממארוקן. אולי אתם אינכם יודעים זאת. אבל ההורים שלכם יודעים זאת, וידוע להם על יהודים מהרי האטלס, מכל העיירות שם, כאלה שאספו אותם והגניבו אותם ממארוקן, והכניסו אותם בגנבה ארצה.

לכן, כדאי שתדעו גם זאת. אין כאן ענין של אשכנזים וספרדים. באו יהודים מתימן. איך מוציאים היום יהודים מעיראק, איני יכולה לספר לכם. איך מוציאים

יהודים מסוריה — דבר הכרוך בסכנת־נפשות. אבל אני אומרת לכם, שמגיעה תודה על כך. חס־וחלילה, כי להביא יהודים ארצה, זה לא רק לטובת היהודי עצמו, אלא לטובת הארץ כולה, לטובתנו. אף אחד מאתנו לא ישאר בחיים, אם לא יבואו יהודים ארצה. אם אפשר להביא יהודים מבית הסוהר הזה בבריה"מ, צריך להביאם.

מר י. אלבז: כמו שאמר אלטרמן — לתת את המדינה על מגש של כסף. רה"מ ג. מאיר: בדיוק כך. באו ארצה יותר משבע מאות אלף יהודים מעדות המזרח, וכולם נמצאים במוסררה? לא. אני מכירה את קריית־שמונה, כאשר עדיין לא היתה. כאשר העמדנו שם את הצריף הראשון, ויש שם צריפים בלבד עכשיו? לא! אני מכירה את עשרים וארבעת הצריפים הראשונים בדימונה. מה היא עכשיו? את באר־שבע אני מכירה מאז הכיבוש. אלון היה מפקד שם, שכבש את העיר. היום יש שם אוניברסיטה וטכניון. האם זה הוקם בשביל תלמידי צפון תל־אביב? על כן, יש עוד הרבה מאוד מה לעשות, אבל או שאינכם יודעים, או שאיני יודעת משום מה אינכם מזכירים זאת. אני מבינה, שאתם סובלים. שמעתי את הסיפורים האישיים שלכם ולא שאלתי אתכם שאלות מתוך סקרנות בלבד. אלה סיפורים די איומים.

מר ס. מרציאנו: יש מאות אלפים כאלה. השר י. אלון: זה המענין בסיפורים, שזה לא ענין אישי בלבד. רה"מ ג. מאיר: אבל אינני מקבלת, שאף אחד מכם אינו עובד. עד כמה שהבנתי, רק דוד לוי עובד.

מר ר. אברגיל: אני עובד גם כן, אבל בספונג'ה. אני לא יכול לעבוד בתפקיד, כי יש לי עבר.

רה"מ ג. מאיר: בסדר, אך איני יודעת מדוע אתה לא עובד? מר ס. מרציאנו: אני עובד בפנתרים השחורים, כדי שאחי לא יגיע למצב שלי. רה"מ ג. מאיר: מה עשית לפני כן?

מר ס. מרציאנו: הייתי בבתי־מעצר וברחובות. השר י. אלון: ואתה כועס אם שואלים אותך, האם עובד אתה. מר ס. מרציאנו: שנים שאלו אותי על כך. רה"מ ג. מאיר: אתה רוצה ללמוד ולעבוד גם יחד? מר ס. מרציאנו: בשבילי — זה מאוחר כבר. רה"מ ג. מאיר: אתה בחור צעיר, בן 21 שנה. בשבילך נגמרו כבר החיים? אולי תתחיל מחדש? אולי תתחיל גם לעבוד וגם ללמוד?

מר ס. מרציאנו: איני יכול. מר ר. אברגיל: אני רוצה שהבן שלי יהיה כמו ספיר, ויהיה שר אוצר... אם הוא ימשיך לחיות באותו בית, אותה סביבה ואותו גטו — הוא יהיה פועל־בנין ולא יותר מזה.

רה"מ ג. מאיר: זה לא נכון. אין משרד ממשלתי, שלא עובדים בו מעדות המזרח. החבר הזה גם הוא מעדות המזרח (מראה על מר אלי מזרחי, היושב גם הוא בפגישה).

מר ר. אברגיל: אבל ישנה סטטיסטיקה.

רה"מ ג. מאיר: אל תדבר אתי על סטטיסטיקה, כל עובדי המשרד אינם ספרדים?

מר ר. אברגיל: שלושה אחוזים מהדרג הגבוה של הפקידים — הם ספרדים.

רה"מ ג. מאיר: אני עבדתי עשר שנים במשרד החוץ ויודעת כמה שגרירים מעדות המזרח היו לנו במשרד החוץ. אל תדבר אתי על סטטיסטיקה. אתם יושבים כאן, חבורה של חמשה אנשים, ואינכם מוכנים לשנות את חייכם?!

מר ס. מרציאנו: אני מקדיש את חיי לאחים שלי.

רה"מ ג. מאיר: כמה זמן?

מר ס. מרציאנו: כמה שיהיה.

רה"מ ג. מאיר: כמה זמן מקדיש אתה כבר?

מר ס. מרציאנו: חצי-שנה. זה היה בסוד עד עתה, ועכשיו יצאנו עם זה החוצה.

מר דוד לוי: אנו רוצים שימחקו לנו את העבר ויחליפו לנו את התעודות.

רה"מ ג. מאיר: אני מצטערת על כל נער שנמצא בבית-הסוהר, אבל גם על עדות המזרח וגם על צפון-תל-אביב מצטערת אני.

מר ס. מרציאנו: כמה הם בסטטיסטיקה?

רה"מ ג. מאיר: אתה מדבר טוב על סטטיסטיקה ואני על בני-אדם.

השר י. אלון: תבדוק היכן למדים ילדי שכונת חאליסה בחיפה ותמצא שהם לומדים בבית הספר הריאלי בחיפה. מכתה ז' ומעלה — הם שם. בשנה הבאה, ילדי שכונת התקווה ילמדו בגמנסיה הרצליה.

מר ר. אברגיל: מה דין אלה, שנפסלו עד עתה?

השר י. אלון: בואו נאסוף את החברה ונגיד, שלא נכון הדבר, שבגיל 21 אין כבר מה לעשות, אלא לדאוג לאחים הצעירים יותר, אלא נקים קבוצות, שילמדו וירכשו מקצוע ובאותו זמן עצמו, גם יתפרנסו וילמדו.

מר ר. אברגיל: אנו מבקשים פנקסי-פטור לאלה שאין להם כאלה.

השר י. אלון: על זה אין ויכוח לא עם ראש-הממשלה ולא אתנו.

מר ר. אברגיל: אני לא יכול לעבוד בבנין, ובלי פנקס כזה אין לי תקווה להסתדר בעבודה אחרת, כגון נהגות.

השר מ. חזני: יש טיפול בענין הזה, שאותם אנשים יעברו למילואים. בעוד שבוע תשמעו על כך.

מר דוד לוי: אני לא יכול לסחוב את כל כלי-העבודה שלי על הגב, ולא נותנים לי אפשרות לרכוש ולנהוג במכונית.

רה"מ ג. מאיר: מדוע אתה מוכרח להיות דוקא קבלן?

מר דוד לוי: בשביל זה אני לומד.

רה"מ ג. מאיר: אבא שלי היה פועל כל חייו ומת בגיל 77. כל אחד צריך להיות קבלן? מר דוד לוי: אני אומר זאת כדוגמא.

רה"מ ג. מאיר: מדוע לא תרצה להיות אינסטלטור סוג א"א? מר דוד לוי: אינסטלטור סוג א"א מגיע לאלף לירות לחודש, ואם ארצה לקנות רכב – איך אוכל?

רה"מ ג. מאיר: כמו כל הפועלים, העובדים, כפועלים מסוג א"א. המלח שביניכם אומר, שקיבל בזמנו 1400 ל"י לחודש, ובזבז זאת... האם באניות עובדים רק בני עדות המזרח?

מר י. אלבז: לא, לא אמרתי זאת.

השר מ. חזני: איך נעשה הקבלן לקבלן? במשך שנים היה פועל והתקדם ונעשה קבלן. גם אתה יכול להגיע לכך.

מר דוד לוי: יש לו רשיון והוא יכול להוציא רשיון ואני לא יכול להוציא רשיון כזה.

מר ר. אברגיל: שמעתי שאמרת לנשות ויצ"ו, שיהודי שאינו דובר אידיש, – הוא חצי-יהודי בלבד.

רה"מ ג. מאיר: אף פעם לא אמרתי זאת. אמרתי, שיהודים, הבאים הנה, צריך לתת להם יותר מסורת ותרבות, שהיתה בארצות שבאו משם.

מר דוד לוי: יש התנגשות בינינו והאירופאים.

רה"מ ג. מאיר: אין התנגשות, ועלינו לחיות יחד. אתה יודע כמה נשואי-תערוכת יש במשפחה שלי, עם תימנים, ועם ספרדים? – וזה אמור לגבי כל המשפחה שלי.

מר ס. מרציאנו: זאת אנו רוצים.

רה"מ ג. מאיר: זה היה עוד לפני שנולדתם, הפנתרים. יש לי נכדה בצבא ואבא שלה תימני. יש לי נכדה של אחותי, שבעלה טוניסאי, ונכדה שניה – שנישאה למרוקאי. לכן, על מה אתם מדברים? היכן יש אפליה כאן?

אך בתי עזבה את תל-אביב, אם כי היה לה מה לאכול שם, וזה עשרים ושש שנים שהיא יושבת בנגב, וחיה במדבר, באוהלים, עם מים מלוחים, ולא היתה טיפת-מים שלא היתה מלוחה שם. אם כן, מדוע אתם מספרים לי שיש כאן אפליה?

ויגאל, כאשר היה צעיר, האם הלך להיות פרופסור? הוא הלך לחקלאות.

מר ר. אברגיל: אותה תקופה היו בה בוני המדינה. כאן ישנה כבר מדינה, יש הרוצים לחזק את המדינה ולא נותנים להם את האפשרות לכך.

רה"מ ג. מאיר: לא נכון, שלא נותנים להם. כאשר אתה אומר, שיש עוני ויש בעיות קשות, – זה נכון. כאשר אתם אומרים, שלא עשו – זה לא נכון.

מר ר. אברגיל: עשו אבל לא מספיק.

רה"מ ג. מאיר: לא מספיק בשום דבר.

מר ר. אברגיל: איך זה שנותנים ביטוח לאומי, והילד הראשון צריך לקבל מהמעביד 12 לירות?

השר מ. חזני: משפחה בת עשר נפשות מקבלת מ-1 באפריל סך של 800 ל"י לחודש. בתוך זה — 17 ל"י מהביטוח הלאומי.

רה"מ ג. מאיר: וזה נקבע לפני שקמו הפנתרים. ואתם אפילו אינכם יודעים על כך. מר רפי מרציאנו: איך מפנים אנשים מהמוסדרה לדירות קטנות יותר? ... אני גר שם ואני יודע זאת.

רה"מ ג. מאיר: היו ויש כאלה ויש גם אחרים. אם אתם רוצים לדעת — תקבלו את כל החומר על כך.

השר י. אלון: היתה שיחה מעניינת, החלפנו דעות ורוצה הייתי מאד, שלא נגמור זאת על רגל-אחת, ביחוד כאשר דנים עתה בכנסת על יהודי-עיראק. עוד יתקשרו אתכם לגבי המשך הבירור, באיזו צורה שהיא.

השר מ. חזני: בכל התחומים.

מר ר. אברגיל: בסדר.

השר י. אלון: ישנם דברים הנוגעים לשר חזני ואחרים — הנוגעים לי.

רה"מ ג. מאיר: לשבת ולשמוע אתכם כאן — לזה מסכימים אתם, אך שאתם תשבו ותשגיחו עלינו — זאת לא.

השר י. אלון: יש פנתרים לבנים ויש חתולים ועוד, יש כל-מיני חוגים.

מר ר. אברגיל: באנו לייצג כאן את העוני.

השר י. אלון: הבעייה אינה נגמרת או מתחילה בארגון זה או אחר. זו בעייה כללית של העם היהודי.

רה"מ ג. מאיר: איך אפשר לבוא לייצג עוני בלי אנשים?

מר ר. אברגיל: יש לנו חמשת אלפים אנשים עניים.

רה"מ ג. מאיר: אם כן — אלה אנשים.

מר ר. אברגיל: נמחק את עברם של אלה, שיש להם עבר.

השר י. אלון: צריך לברר זאת עם שר המשפטים או המשטרה. ומקובל עלינו שאדם שנענש פעם על עבירה אחת — לא ייענש עליה פעמיים. אבל צריך לתת לזה סידור ארגוני, שלא יהיו מזה צרות.

הכנסת התכנסה כבר, ואנו צריכים לרוץ לשם.

יש חברים שצריכים להשתתף בדיון שיתנהל בכנסת, בענין הצלת יהודי עיראק. תקבלו

בקרב הודעה מלשכת ראש-הממשלה, על הדברים שהועלו לדיון. תודה רבה לכם.

רה"מ ג. מאיר: סעדיה, אתה רוצה לשמוע בקולי? תתחיל לעבוד עכשיו, כי אתה בן 21

בלבד. למען הילדים שיהיו לך — תתחיל לעשות מה שעושה ראובן: הוא לומד

מקצוע; תתחיל גם אתה ללמוד מקצוע ואל תבזבז את חיך. אני מדברת אליך

עכשיו כמו אל בן ואל נכד. תתחיל לעבוד וללמוד. ואז תהיה דוגמא גם לאחים

שלך וגם לילדים אחרים, וכאשר יהיו לך ילדים — הם יראו שאבא שלהם עובד,

כי הוא למד.

השר י. אלון: אם נשתהה כאן עוד, יאמרו אחר־כך הפנתרים השחורים, שאינך באה לשמוע את הדיון על הצלת יהודי עיראק...
הפגישה נסתיימה

* * *

לא הרחק מלשכת ראש הממשלה החל בשעה 11 בבוקר כנס מיוחד של הכנסת בנושא הסכנה המחודשת לשרידי היהודים בעיראק.¹¹ רשות הדיבור ניתנה לחבר הכנסת מנחם בגין מגח"ל. אחריו נשאו דברים חבר הכנסת שלמה לורנץ מאגודת ישראל וחבר הכנסת יגאל הורביץ מהרשימה הממלכתית. הנואם האחרון היה שר החוץ אבא אבן, שאמר בפתח דבריו: הכנסת חוזרת היום ומביעה את הזדהותה המלאה עם גורלם של אחים יהודים בעיראק, בסוריה ובמדינות ערב אחרות. יש בספרותינו מושג שיעבוד גלויות, ונדמה לי כי המושג הזה הולם בדיוק את מצבם של אחים אלה. על מצוקתה של גלות מתווספים ייסורים של שיעבוד, כי אין נחסך מיהודים אלה כל סוג של השפלה ודיכוי, ואין ולא יהיה פתרון עד לפתיחת שערים ליציאה ולגאולה.¹²

בתום דבריו הציע השר אבן להעביר את העניין לדיון בוועדת החוץ והביטחון, והצעתו נתקבלה. הדיון המיוחד נחתם בדבריו של יושב ראש הכנסת, חבר הכנסת ראובן ברקת: חברי הכנסת, תוך הזדהות מלאה עם היהודים בארצות ערב, עם גורלם וסבלותיהם, נשלח להם עם סיום הכנס המיוחד הזה ברכת אחים לגאולה שלמה במהרה בימינו.¹³

הישיבה ננעלה בשעה 11:45, בתום דיון שארך 45 דקות.

¹¹ דברי הכנסת, כרך 60, הישיבה ה-176 של הכנסת השביעית, מושב שני, 13 באפריל 1971, עמ' 2263–2267.

¹² שם, עמ' 2266.

¹³ שם, עמ' 2667.